-भावः antagonism, discord. **-भिन्नम्** separation of the sexes. **-भूत** *a.* 1 forming a couple. -2 doubtful, uncertain. **-मोहः** trouble caused by doubt. **-युद्धम्** a duel, a single combat.

द्वन्द्वशः *ind.* Two by two, in pairs or couples.

द्वन्द्विन् *a.* 1 Forming a couple. -2 Opposed to one another (as सुख and दुःख), contradictory. -3 Quarrelsome, contentious.

द्वन्द्वीभूत *a.* Engaged in a single combat.

द्वय *a.* (-यी *f.*) 1 Two-fold, double, of two kinds or sorts; अनुपेक्षणे द्वयी गतिः Mu. 3; कुसुमस्तबकस्येव द्वयी वृत्तिर्मनस्विनः। मूर्ध्नि वा सर्वलोकस्य विशीर्येत वनेऽथवा॥ Bh. 2. 104 (v. l.); sometimes used in pl. also; see Śi. 3. 57. -2 Relating to द्वैत (q. v.); अविद्यमानोऽप्यवभाति हि द्वयः Bhāg. 11. 2. 38. **-यम्** 1 Pair, couple, brace (usually at the end of comp.); द्वितयेन द्वयमेव संगतम् R. 8. 6; 1. 19; 3. 8; 4. 4. -2 Two-fold nature, duplicity. -3 Untruthfulness. -4 (In gram.) The masculine and feminine gender. **-यी** A pair, couple. **-Comp.** **-अतिग** *a.* one whose mind is freed from the influence of the two bad qualities रजस् and तमस्, a saint or a virtuous man. **-आत्मक** *a.* of a two-fold nature. **वादिन्** *a.* 1 double-tongued, insincere. -2 = द्वैतवादी q. v. **-हीन** *a.* of the neuter gender.

द्वयस *a.* (-सी *f.*) A termination added to nouns in the sense of 'reaching to', 'as high or deep as', 'as far as'; गुल्फद्वयसे मदपयसि K. 114; नारीनितम्बद्वयसं बभूव (अम्भः) R. 16. 46; Śi. 6. 55.

द्वाज, द्वात्रिंशत्, द्वादश &c. See under द्वि.

द्वापरः, -रम् [द्वाभ्यां सत्यत्रेतायुगाभ्यां परः पृषो° Tv.] 1 N. of the third Yuga of the world; Ms. 9. 301; अष्टौ शतसहस्राणि वर्षाणां मानुषाणि तु। चतुःषष्टिः सहस्राणि वर्षाणां द्वापरं युगम्॥ Matsya P. -2 The side of a die marked with two points. -3 Doubt, suspense, uncertainty. -4 A kind of deity; द्वापरं शकुनिः प्राप धृष्टद्युम्नस्तु पावकम् Mb. 18. 5. 21; N. 13. 37.

द्वामुष्यायणः = द्व्यामुष्यायण q. v.

द्वार् *f.* 1 A door, gate; विदश्य निम्बपत्राणि नियता द्वारि वेश्मनः Y. 3. 12; Ms. 3. 88. -2 Access, way. -3 A means, an expedient. (द्वारा 'by means of', 'through'). **-Comp.** **-ग** *a.* coming to the door; विलोक्याजं द्वार्गं कपटलघुकायं सुररिपुः Viṣṇumahimna S. 9. **-बाहुः** a door-post. **-स्थः, -स्थितः** (द्वाःस्थः, द्वास्थः, द्वाःस्थितः, द्वास्थितः) a door-keeper, porter.

द्वारम् [द्वृ-णिच्-अच् Tv.] 1 A door, gateway, gate. -2 A passage, entrance, ingress, opening; अथवा कृतवाग्द्वारे वंशेऽस्मिन् R. 1. 4; 11. 18. -3 An aperture of the human body (they are nine); see खम् and Ku. 3. 50; Bg. 8. 12; and Ms. 6. 48 also; द्वारि द्वाराणि शेषाणि Sāṅ. K. 35. -4 Way, medium, means (द्वारेण 'through', 'by means of'; Pt. 1.). **-री** A door. **-Comp.** **-अधिपः** a porter, door-keeper. **-अररिः** the leaf of a door; Rāj. T. **-कण्टकः** the bolt of a door. **-कपाटः, -टम्** the leaf or panel of a door. **-कोष्ठकः** the gate-chamber. **-गोपः, -नायकः, -पः, -पालः, -पालकः** a door-keeper, porter, warder. (-पः) N. of Viṣṇu. **-दर्शिन्** *m.*, **-नायकः** a door-keeper. **-दारुः** teak-wood. **-पक्षः, -पट्टः** 1 the panel of a door. -2 the curtain of a door. **-पिण्डी** the threshold of a door. **-पिधानः** the bolt of a door, closure, end; द्वारपिधानमिव धृतेर्मन्ये तस्यास्तिरस्करणम् M. 2. 11. **-फलकम्** see द्वारकपाट. **-बलिभुज्** *m.* 1 a crow. -2 a sparrow. **-बाहुः** a door-post, jamb. **-यन्त्रम्** a lock, bolt. **-वंशः** the cross-beam of a door. **-वृत्तम्** black-pepper. **-शाखा, -स्तम्भः** the leaf of a door. **-स्थः** a door-keeper.

द्वार(रि)का N. of the capital of Kriṣṇa on the western point of Gujarath (for a description of Dvārakā, see Śi. 3. 33-63). **-Comp.** **-ईशः, -नाथः, -पतिः** epithets of Kriṣṇa.

द्वारवती, द्वारावती = द्वारका q. v.

द्वारिकः, द्वारिन् *m.* A porter, door-keeper.

द्वारीकृ To employ as a medium; कुमारस्य सेनापतिं शिखरसेनं द्वारीकृत्य Mu. 4. 7-8.

द्वि *num. a.* (Nom. du. द्वौ *m.*, द्वे *f.*, द्वे *n.*) Two, both; सद्यः परस्परतुलामधिरोहतां द्वे R. 5. 68. (*N. B.* In comp. द्वा is substituted for द्वि necessarily before दशन्, विंशति and त्रिंशत् and optionally before चत्वारिंशत्, पञ्चाशत्, षष्टि, सप्तति and नवति, द्वि remaining unchanged before अशीति.) [cf. L. *duo*, *bis* or *bi* in comp.; Gr. *duo*, *dis*; Zend *dva*; A. S. *twi*.] **-Comp.** **-अक्ष** *a.* two-eyed, binocular. द्व्यक्षी त्र्यक्षी ललाटाक्षीम् Mb. **-अक्षर** *a.* dissyllabic. (-रः) a word of two syllables. **-अङ्गुल** *a.* two fingers long. (-लम्) two fingers' length. **-अणुकम्** an aggregate or molecule of two atoms, a diad. विषयो द्व्यणुकादिस्तु ब्रह्माण्डान्त उदाहृतः Bhāṣāparichchheda. **-अन्तर** *a.* separated by two intermediate links. **-अर्थ** *a.* 1 having two senses. -2 ambiguous, equivocal. -3 having two objects in view. °**कर** *a.* accomplishing two objects; आम्रश्च सिक्तः पितरश्च तृप्ता एका क्रिया द्व्यर्थकरीह लोके Vāyu P. °**त्वम्** the state of having to convey two senses; द्व्यर्थत्वं विप्रतिषिद्धम् MS. 7. 1. 6. **-अर्ध** *a.* $1\frac{1}{2}$. **-अवर** *a.* at least two; द्व्यवरान् भोजयेद् विप्रान् पायसेन यथोचितम् Bhāg. 8. 16. 43. **-अशीत** *a.* eighty-second. **-अशीतिः** *f.* eighty-two. **-अष्टम्** copper. °**सहस्रम्** 16000. **-अहः** a period of two days. **-आत्मक** *a.* 1 having a double nature. -2 being two. **-आत्मकाः** *m.* (pl.) the signs of the zodiac Gemini, Virgo, Sagittarius and Pisces. **-आमुष्यायणः** 'a son of two persons or fathers', an adopted son who remains heir to his natural father though adopted by another. **-आम्नात** *a.* twice mentioned. **-आह्निक** *a.* recurring every other day (fever). **-ऋचम्** (द्वृचम् or द्व्यर्चम्) a colletion of two verses or *riks*. **-एकान्तर** *a.* separated by two or by one (degree); द्व्येकान्तरासु जातानां धर्म्यं विद्यादिमं विधिम् Ms. 10. 7.